

Чорнобильська трагедія: погляд з сьогодення
(до Дня Чорнобильської трагедії та 39-ї річниці с часу аварії на ЧАЕС)

Чого нас навчила Чорнобильська аварія та окупація Чорнобильської зони відчуження?

Людство залишає по собі страшні рани на Землі. Деякі з них роками чи навіть століттями не здатні загоїтися. Однією з таких ран є аварія на Чорнобильській атомній електростанції, що сталась в ніч на 26 квітня 1986 року. Цьогоріч ми відзначаємо 39 роковини цієї страшної події, що й досі впливає на життя у Чорнобильській зоні відчуження. Й вже вдруге у цей день ми говоримо не тільки про найбільшу радіаційну катастрофу, що сталась в минулому, а й про те, що це може повторитися. Тож час підсумувати, чого ж українців та світ навчила Чорнобильська аварія та окупація Чорнобильської зони відчуження.

39 років тому, під час запланованої зупинки 4-го енергоблока Чорнобильської АЕС для чергового обслуговування, вирішили провести низку випробувань роботи реактора на низькій потужності, нижче 700 мегават. Через недостатню проінформованість персоналу станції про особливості конструкції реактора, що забороняє його роботу на такій потужності, персонал увімкнув аварійний захист. Результатом став "кінцевий ефект" та два теплових вибухи, що цілком зруйнували 4-ий реактор.

За результатами низки розслідувань, нині всі сторони погоджуються із думкою, що головною причиною аварії стало те, що до

персоналу ЧАЕС не було доведено повної та вичерпної інформації про особливості конструкції та експлуатації станції. Нинішній погляд на причини аварії повністю перекреслюють заяви влади СРСР, оскільки тоді провину переклали саме на персонал АЕС, а не на осіб, що проєктували та складали експлуатаційну документацію на станцію.

Саме причина Чорнобильської аварії змушує зробити перший висновок: технічний регламент такого небезпечного об'єкта, як атомна електростанція має бути не просто вичерпною та прозорою для персоналу, а й має передбачати найрізноманітніші аварійні ситуації. В умовах тоталітарного режиму Радянського союзу це було неможливим.

Наслідки Чорнобильської аварії жахливі та насправду неосяжні у своїх масштабах: у результаті аварії викид радіації був у 100 разів більшим, ніж від атомних бомб, скинутих на Хіросіму і Нагасакі в 1945-у році. Відбувся викид 50 мільйонів кюрі радіоактивних речовин, які вітер погнав через Білорусь та Литву на Швецію, Фінляндію, аж до східної частини США. Внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС 1986 року загалом постраждало понад 3 мільйони громадян України й загалом 10 мільйонів людей по всьому світу та 2293 населені пункти. На їхньому місці з'явилась закрыта та радіоактивна Чорнобильська зона відчуження площею у 2 600 кілометрів квадратних, але в цілому було забруднено 150 тисяч квадратних кілометрів.

Та масштаби катастрофи могли бути ще більшими, якби 39 років тому 600 тисяч мужніх та самовідданих людей не прийняли виклик – захистити Україну та світ від впливу наймасштабнішої у світовій історії радіаційної аварії. За даними ГО "Союз Чорнобиль України", з 600 тисяч ліквідаторів 60 тисяч померли, а 165 000 отримали інвалідність. Серед ліквідаторів аварії широко розповсюджені онкологічні хвороби, найчастіше – рак щитоподібної залози, лейкемія, рак молочної залози. Наслідки аварії проявляються й досі: вплив радіації на організм підступний, й може проявлятись через десятиліття після опромінення.

Наслідки Чорнобильської аварії, які ще десятиліттями будуть вивчати науковці, навчили людство багатьом речам. Найперше, ще раз показали, яким страшним є вплив радіації на організм людини. А ще, наскільки тривалим буде вплив радіації після аварії. Зокрема, вважається що 30-кілометрова зона навколо ЧАЕС буде придатною для життя через 50-60 років, проте 10-кілометрова зона навколо станції назавжди залишиться закритою для людей.

Ця катастрофа також показала, що радіація та використання "мирного атому" для вироблення енергії потребує найвищого рівня захисту та надійності використаних технологій. Системи захисту багатьох інших АЕС у світі були покращені після аварії, але ж якою ціною ці зміни відбулися!

Проте найсуворішим уроком для людства стало те, як чинила радянська влада після аварії. Замість швидкого реагування, евакуації населення, розповсюдження інформації про аварію із чітким переліком дій для захисту, радянська влада намагалась все замовчати. Попри колосальну небезпеку та очевидний вбивчий вплив радіації на людей, влада вирішила не скасовувати першотравневих демонстрацій. Адже вирішила, що ідеологія важливіша за людські життя. Це стало причиною тисяч випадків променевої хвороби! Чи могло бути не так? На жаль, в умовах радянської ідеології, що обґрунтовувала існування тоталітаризму та беззаперечності партії, влада СРСР не поводитися б інакше.

Чого ж нас це вчить? Найперше, що інформація про рівень радіаційного фону в Україні має бути: відкритою, доступною для розуміння та повною. Особливо з огляду на те, що в Україні є 4 робочі атомні електростанції, одна з яких – Запорізька АЕС – зараз окупована російськими військами.

Водночас зараз в Україні система моніторингу за рівнем радіаційного фону далека від ідеальної та потребує термінового та ґрунтового покращення. Зокрема, необхідне розширення мережі моніторингу за фоновим рівнем радіаційного фону. А також створення аварійної системи моніторингу, що могла б надавати більш вичерпну інформацію, якщо знову станеться ядерна аварія. А оцифровування та відкрита публікація цих даних на загальнодоступному для українців онлайн-порталі зробить оповіщення населення про надзвичайну ситуацію швидким та ефективним.

Чорнобильська катастрофа назавжди змінила світ, засвідчивши, наскільки масштабними, руйнівними й невинними можуть бути наслідки нехтування безпекою на атомному об'єкті. Через 39 років після вибуху на ЧАЕС ми знову опинилися на порозі ядерної катастрофи через військову агресію російської федерації на території України. Російські війська захопили Чорнобильську атомну електростанцію та зону відчуження в перший же день повномасштабної війни.

Окупація ЧАЕС тривала 35 днів й відзначилась особливо тривожним стрибком значень радіаційного фону безпосередньо на території станції та навколо неї в ніч з 24 на 25 лютого. За час окупації росіяни вивели з ладу систему контролю радіаційного стану та знищили майже 100 одиниць сучасного обладнання центральної аналітичної лабораторії м. Чорнобиль. Загальна сума збитків, завданих на цій території, були оцінені фахівцями Міндовкілля у 2,5 млрд грн.

Необдумані варварські дії окупанта поставили під питання безпеку всього людства: окопування в Рудому лісі порушило цілісність радіоактивних ґрунтів, навмисні підпали лісу в Зоні відчуження спричинили вивільнення в атмосферу радіоактивних речовин, перебої в електропостачанні загрожували охолодженню радіоактивних відходів. Росіяни, навіть знаючи наскільки

небезпечна радіація, вирішили використовувати ядерні об'єкти як важіль впливу на міжнародну спільноту.

Зробімо останній висновок у цій історії. Історії, що послідовно розповідає про нехтування безпекою на атомному об'єкті ще на етапі проектування та створення технічного регламенту, про окупацію атомних станцій та безпрецедентний ядерний тероризм. Все це викриває необхідність не тільки жорсткого упокорення ядерного терориста – росії – а й створення нової міжнародної інституції, що протидіятиме будь-яким проявам ядерного тероризму, швидко ізолюватиме країну-терориста та її ядерну галузь та сприятиме накладанню жорстких санкцій. Людство має докласти всіх зусиль для того, щоб не тільки негайно зупинити російський ядерний тероризм, а й щоб більше ніколи не допустити його повторення.

Але російські терористи перевершили найбезумнішні терористичні акти, коли *у ніч на 14 лютого росіяни запустили дрон із фугасною бойовою частиною влучив в укриття на Чорнобильській атомній електростанції.*

Ворожий безпілотною влучив в саркофаг зруйнованого четвертого енергоблоку Чорнобильської атомної станції. Укриття було пошкоджено, виникла пожежа. Рятувальники загасили вогонь. Радіаційний фон не підвищувався, попри суттєві пошкодження.

Арку над будівлею четвертого енергоблоку ЧАЕС встановили 2016 року, і вона стала найбільшою рухомою спорудою у світі. Зведення арки коштувало близько 1,7 млрд дол., а фінансування надійшло від майже 50 країн та міжнародних організацій. Однак 14 лютого 2025 року російський безпілотною вартістю лише 20 тис. дол. пробив сталевий захисний шар арки, спричинивши пожежу.

Зведена над зруйнованим четвертим енергоблоком Чорнобильської АЕС захисна арка спочатку не була розрахована на бойові дії. Однак після удару російського безпілотною "Шахед" конструкція арки зазнала пошкоджень і більше не може повністю виконувати свою захисну функцію. Хоча спершу пожежу після атаки "Шахедом" вдалося швидко загасити, потім ще три тижні тліла водонепроникна мембрана всередині ізоляції арки. У пошуках вогню надзвичайники в альпіністському спорядженні змушені були

пробивати отвори у зовнішньому шарі щита та розбризкувати воду всередині конструкції. Її від початку проєктували таким чином, аби конструкція завжди залишалася сухою.

За словами українських чиновників, загалом була пошкоджена приблизно половина північної частини щита. Рівень радіації за межами електростанції наразі в нормі. Однак незрозуміло, як тепер ремонтувати пошкоджену арку.

За оцінками експертів, ремонт може тривати роки. Це перекреслює початкові плани щодо поступового демонтування зруйнованого четвертого реактора. Є ризик, що сталева оболонка арки почне іржавіти.

Загалом, 39-мі роковини Чорнобильської аварії – це вагомий привід ще раз осмислити те, що сталося. Україна не тільки стала жертвою недбалості радянської влади у 1986 році, наша країна знову опинилась у ситуації, коли північний сусід робить безглузді дії на ядерних об'єктах. Тож, попри катастрофічні наслідки аварії на ЧАЕС, не всі здатні зробити висновки з цієї події, тому світ знову за крок до ядерної катастрофи. Й уся міжнародна спільнота, як на рівні держав, так і на рівні громадських організацій, мусить терміново зробити все, щоб припинити ядерний тероризм. Чорнобильська аварія більше не повториться – ось що кожен має завчити собі. І почати діяти. Зараз.

Використані джерела: <https://rubryka.com/blog/uroky-chornobylska-avariya/>
<https://www.unian.ua/war/udar-po-chaes-ekspert-povidomiv-pro-naslidki-12918360.html>
<https://www.unian.ua/war/udar-po-chaes-ekspert-povidomiv-pro-naslidki-12918360.html>;
<https://www.kyivpost.com/uk/opinion/31719>;

24.04.2025 р.

Укладачі: Ганна ПРОКОПЧУК, завідувачка бібліотеки

Лідія ПИСАНЕЦЬ, бібліотекар